

sloužila, že hledá způsob, jak a v čem posluchačům pomoci.

Letošního roku se sešli členové pedagogické katedry se zástupci ústavu školní praxe, byli seznámeni se skupinami posluchačů a jejich vedoucími podle oborů a začlenili se do jednotlivých skupin, aby sledovali výstupy posluchačů i chod celé školy po stránce pedagogické, radili se s ředitelem školy a pomohli, kde bylo třeba při konečném hodnocení výstupů.

Katedra pedagogiky se tedy postavila kladně k pomoci při souvislé praxi, ale její pomoc se neprojevila tak, aby ji dlouho předtím předcházela, nýbrž vlastně ji jen sledovala. Avšak i to bylo přijato posluchači s povděkem. V tom právě spatřovali péči katedry pedagogiky o jejich další růst.

Bylo by třeba, aby v delším termínu před začátkem praxe se sešli členové sboru fakultní školy na pracovní poradě se členy katedry pedagogiky. Tam se poradí o tom, co budou u posluchačů pozorovat, seznámí se také s pořádkem školy, s průběhem mimoškolních prací a pod. Také společná porada všech posluchačů se členy učitelského sboru fakultní školy je potřebná. Vždyť na příklad seznámení posluchačů se zkušenostmi, klady a nedostatky v plnění školního řádu se strany žáků v jisté třídě je prvním předpokladem k úspěšnému absolvování výstupu.

To by mohl přednést a probrat praktik z fakultní školy. Pomohlo by to posluchačům při vyplňování deníku zápisů o školní praxi. Posluchači by byli upozorněni, čeho se mají u žáků i v chodu školy všimnout.

Budou-li takto obě strany se svými úkoly předem seznámeny, pak rozvrh školních i mimoškolních úkolů pro posluchače, dávaných ředitelem školy, bude celkem snadnější a pro počáteční dobu zapojení hlavně do mimoškolní práce lze vyhovět i zájmům posluchačů. Lze si jen přát, aby spolupráce katedry pedagogiky s odbornými katedrami i s fakultní školou se ještě více prohloubila.

Dále doporučujeme katedře pedagogiky, aby uvažovala o zavedení zvláštního kursu metodiky výchovné práce ve škole. Obsahem tohoto kursu by byla metodika výchovné práce učitele ve škole i mimo školu, práce ředitele a třídního učitele a metodika práce pionýrské organizace.

Tak se nám jeví výsledky práce s posluchači pedagogické fakulty v prvním pololetí existence fakultní školy. Těšíme se na její pokračování, během kterého, jak pevně věříme, svou práci ještě zdokonalíme, abychom pomohli naší pedagogické fakultě dát našemu pracujícímu lidu mladé učitele, dobře připravené na své odpovědné povolání po všech stránkách.

VÝCHOVA A ŠKOLSTVÍ ZA HRANICEMI

Všeobecně vzdělávací školství v lidově demokratickém Polsku.

STANISLAV DOBOSIEWICZ, Nowa szkola, III. 1952, č. 5, str. 488—498.

1.

Školství lidově demokratického Polska prošlo za osm let svého trvání prudkým vývojem. Jeho nová podoba vyrůstá v důsledném boji s dědictvím po polském a německém fašismu a v pracovním úsilí, aby vyučování a výchova byly co nejpevněji spojeny s budováním socialismu v Polsku a s bojem o mír.

Dědictví po sanační škole (sanacyjna szkola, škola za sanačního režimu Pilsudského — pozn. překl.) bylo smutné a hrozné pro budoucnost národa.

Tři čtvrtiny vesnických škol byly školy s jedním učitelem, jež dávaly žákům učivo úrovně čtvrté třídy školy základní (t. j. sedmileté školy — pozn. překl.).

Byla sotva jedna sedmiletá škola na 17 obcí. Každoročně milion dětí ve věku do 13 let nemohlo chodit do školy. Důsledkem toho se stal druhotný analfabetismus v sanačním Polsku masovým zjevem, který tížil miliony pracujícího rolnictva. Střední

školství, seskupené ve větších městech a určené pro děti polské buržoasie, značně oddělené od pracujících mas dělnických a rolnických středisek, jen tak tak že vůbec trpělo ve svých zdech dítě dělnické a rolnické (r. 1935 bylo těchto dětí celkem jen 13,7% ve středních školách) a nepoměrně nízký vzhledem k potřebám byl stav školství odborného — to jsou základní znaky předválečného školství.

Osvětový zájem vládních kruhů byl zaměřen na elitní střední školu ve velkých městech. Proto usilovali, aby se vybudoval nevelký počet ukázkových školních paláců v buržoasních střediscích velkých měst při současné celkové lhostejnosti k žalostnému stavu škol na předměstích, v dělnických sídlištích a na ubohé vesnici.

Stejně smutné bylo ideologické dědictví oně škol: protivědecký, fideistický (na náboženské víře založený) obsah osnov a učebnic, propaganda fašismu a nacionalismu ve vyučování ve všech předmětech, kosmopolitismus pedagogické literatury původní

i přeložené, který ignoroval velké pedagogické výsledky Sovětského svazu, nedbal vlastních pokrokových tradic a pracovních výsledků polského učitelstva, ale poklonkoval před falešnou velikostí buržoasní pedagogiky Západu.

„Školá, jež sloužila buržoasii,“ praví prezident Boleslav Bierut, „musila potlačovat aktivnost mládeže, vychovávajíc ji v trpnosti a slepé poslušnosti, falšovat pravdu o společnosti a národě, šířit šovinismus a zrady, vyvolávajíc konflikty ve vědomí učitele, jindy opět konflikty mezi mládeží a učitelstvem. Nejlepší představitelé učitelstva se nebouřili bez příčiny proti tomuto systému útisku a zrady.“

Toto hrozné dědictví bylo ještě zhoršeno válečným zničením, způsobeným rukama hitlerovských okupantů a jejich vlivem na nacionalistickou polskou buržoasii a její mládež. Okupanti vyvraždili asi 20 000 učitelů. V zemi připojené k Říši šest let nechodila mládež vůbec do školy a tak byl analfabetismus, zděděný po sanaci, mnohokrát znásoben. Okupanti chtěli rasistickou bestialitou a pornografií zdemoralisovat naši mládež.

2.

Rozvoj našeho školství v uplynulém osmiletí stoupá podle programových směrnic Polské strany dělnické a Polské sjednocené strany dělnické („PPR“ a „PZPR“).

Osvětový program Polské strany dělnické byl důsledně demokratický od jejích prvních vystoupení. Ve svém prvním svolání v lednu 1942 PSD „volá do boje za Polsko, ... v němž věda bude dostupná všem“.

Deklarace ÚV PSSD (Polské sjednocené strany dělnické) „Oč bojujeme“, stanoví minimální program PSD (1. března 1943), vytyčuje v oblasti osvěty: „Obnovit všechny školy a vědecké ústavy, jež Němci zavřeli. Zajistit všem právo na vzdělání tím, že se uplatní zásada bezplatnosti vzdělávání od školy obecné až do university a odstraní všechny překážky, jež se staví dětem nemajetných rodin.“

Tyto požadavky potvrzuje Programová deklarace PSD z listopadu 1943, připojující dva významné body pro naši další osvětovou práci: „Protože bohatství vědy je všennárodním majetkem, zabezpečí stát vyplácením dostatečných stipendií nemajetné, ale schopné mládeži studium na vyšších školách. Při výstavbě školství je třeba zvláště přihlídnout ke školství odbornému.“

Všimněme si, jak jsou tyto formulace blízké znění 61. článku ústavy lidové republiky Polské. Vždyť byly základem velké školské reformy, provedené v uplynulém osmiletí naší nezávislosti.

3.

Rozvoj našeho školství, a zvláště vytváření jeho ideového základu, děl se ve stejných etapách, jako probíhala v Polsku velká hospodářská a kulturní revoluce. Neboť škola lidového Polska je velmi podstatným prvkem této revoluce.

První etapa — obnova školní sítě a výstavba školství v západních krajích — byla provedena v letech 1944—1945.

Hlavním úsilím let 1946—1948 byl boj o všeobecnost vyučování. Soustavně a důsledně uskutečňování hesel „ani jedno dítě bez školního vzdělání“ a „neomezený přístup mládeže dělnické a rolnické ke vzdělání“ dosáhlo úplné likvidace nezaškolených míst, černých skvrn na mapě umístění škol, které označovaly obvody, kde se děti vůbec nevzdělávaly a byly ponechány na pospas analfabetismu, dalo nám hustou síť sběrných škol, jež umožňuje veškeré mládeži ukončení plné školy základní, a zhuštěnou síť lyceálních škol v dělnických a rolnických střediscích.

V té době se konečně krystalisuje nová soustava našeho školství. Upevňuje se rozdělení školy všeobecné vzdělávací na sedmiletý stupeň základní a čtyřletý stupeň lyceální. Upevňuje se zásada, že všechny školy, bez ohledu na organizační stupeň, mají ve shodných třídách stejné učební a výchovné osnovy a jsou rovnoprávnou částí školské soustavy.

Reforma školské soustavy provedená v letech 1944—1948 nám dala všeobecně vzdělávací školu *jednotnou*, t. j. bez omezení a umělých výběrových přehrad, jednotnou v struktuře, osnovách, v přípravě kádrů, v opatření učebních pomůcek; *bezplatnou*, t. j. bez placení za vyučování, se soustavou stipendií, pensionátů a internátů, se státním, případně samosprávním příspěvkem na výživu, oděv, učebnice; *veřejnou*, t. j. takovou, která není předmětem soukromého podnikání a pramenem soukromého zisku, a *povinnou*, t. j. se společenskými sankcemi až do trestních zákroků v případě, že dítě do školy nechodí.

Lidové Polsko uskutečnilo již v prvních letech svého trvání takovou soustavu školskou, jak se pro ni vyslovovalo již několik generací polského pokrokového učitelstva. Výstavba základů socialismu v Polsku uložila naší škole nové organizační úkoly: nyní již nestačí dát všem dětem školu vůbec, ale je třeba dát jim *úplnou* školu; zajistit ukončení základní školy, připravit je k plné účasti v hospodářském a společenském životě tím, že se seznámí se základy vědy a techniky, jež jsou k tomu nezbytné. Proto se léta od r. 1949 vyznačují v našem školství stálým bojem o rozšíření úplné výše organizované školy a zároveň o zvýšení

úrovně vyučování a výchovy, o zlepšení jakosti školní práce. Zároveň s prohloubením práce školy všeobecně vzdělávací bylo přistoupeno k reformě odborného školství a jeho výstavbě, jež se uskutečňuje s velkým rozmachem podle směrnic tříletého a šestiletého plánu.

Sít' úplných škol se soustavně rozvíjí. Zatím co r. 1949 úplnou školu (školu usku-tečňující vyučování v rozsahu sedmi tříd) navštěvovalo jen 75,3% žáků, ve školním roce 1951/52 do těchto škol chodilo již 83,1% žáků.

Zbývajících 16,9% mládeže se učilo ve školách s jedním nebo dvěma učiteli, ale po ukončení těchto škol měli tito žáci přístup do škol *sběrných*, umožňujících dokončení základních škol. Díky tomuto rozvoji úpl-ných škol roste neustále počet absolventů sedmých tříd z 215 000 r. 1949 na 263 000 a 338 500 v následujících letech a dosahuje vysokého počtu 355 000 v tomto roce, čili překračuje směrnice šestiletého plánu na r. 1955.

Šestiletý plán podává i na tomto úseku další perspektivu rozvoje: plánuje, že úplná základní škola zahrne r. 1955 87% žáků. Neustálý rozvoj školství ukazuje, že tato směrnice bude překročena.

Potřeby národního hospodářství jsou tak velké, že se stala povinností školy péče o každého žáka — absolventa, aby ho do-vedla až k ukončení úplné základní školy. Polská škola nezavírá dveře před dítětem, jež pro špatný prospěch ve vyučování ne-ukončilo školu ve věku školou povinném, prodlužuje mu tuto povinnost, umožňuje, aby dosáhl úplného základního vzdělání. Ve školním roce 1951/52 se učilo v našich školách 265 000 žáků „přerostlých“.

Velkým úspěchem minulého osmiletí je značná redukce škol s jedním učitelem. Předválečná statistika roku 1937/38 vykazo-vala 18 295 škol s 1 649 300 žáky. Ve školním roce 1952/53 bude jich jen 4525 se 150 000 žáků. Již tato čísla ukazují, v jak velkých rozměrech se dějí kulturní změny v Polsku a jak rychlé je jejich tempo. Šestiletý plán tu rysuje další perspektivu tím, že stanoví nezbytnost redukce škol tohoto typu na 3000 se 78 000 žáků.

V úsilí o realizaci školní povinnosti i pro děti zmrzačené, nemocné a rozumově za-ostalé rozvíjí se školství speciální. Ve škol-ním roce 1951/52 jsme měli celkem 121 spe-ciálních škol pro rozumově zaostalé, hluché a nevidomé a 95 škol speciálních pro děti trvale nemocné a zmrzačené s celkovým počtem 22 704 žáků.

4.

Rozvoj středního školství šel v zásadě po stejné linii a nebyl méně bouřlivý než roz-voj školství základního. Již v prvních le-

tech nezávislosti byla celá naše země po-kryta sítí středních škol. Vznikaly živelně v dělnických sídlištích, v malých městec-kách, na předměstích velkých měst i ve větších seskupeních vesnického obyvatel-stva, a tak rázem zrušily monopol měšťan-stva na střední školu přiblížením školy dělnickému a rolnickému dítěti.

Dělnická *Lodž*, pro kterou měla sanace sotva 4 státní střední školy při 700 000 oby-vatel, dostala od lidové demokratického Pol-ska 22 lyceijní školy při 500 000 obyvatel a při současné výstavbě školství odborného.

Sít' škol pokryla uhelnou oblast. Přes 100 vesnických lyceí vzniklo v dřívějších palácích velkostatkářů. Byl uspokojen první hlad dělnického a rolnického dítěte po vědě.

Procento dělnických a rolnických dětí (do 7 ha) v středních školách, jež činilo před válkou 13%, vzrostlo ve školním roce 1951/52 na 56,5% a vzrůstá každoročně se stále větší společenskou a kulturní aktivisací dělnických a rolnických mas. Procento dělnic-kých a rolnických dětí (do 7 ha) přijatých do VIII. třídy r. 1952 činí již 66,9%, t. j. vykazuje stálou tendenci vzrůstu (1951/52 bylo 63,1%).

Je to možné jen díky ohromné hmotné pomoci našeho státu, udílené stipendií a zajištěním míst pro dělnickou a rolnickou mládež v internátech. Stipendijní fond, který činil roku 1949 12,5 milionů zlotých (v pře-počítání na novou měnu), činil ve školním roce 1951/52 36 milionů zlotých a zajistil možnost vzdělání 41 000 studujících škol ly-ceálních, t. j. 21% žáků středních škol. Počet míst ve státních internátech vzrostl ve školním roce 1951/52 na 24 000 a vykazuje další tendenci vzrůstu.

Tak hmotná pomoc státu rozhoduje o vzni-ku nové dělnickorolnické polské inteligence, původem spojené s dělnickou třídou a pra-cujícím rolnictvem, jež za své vzdělání vděčí lidovému státu.

Střední školství neukazuje takové ten-dence vzrůstu, jako jiná odvětví našeho škol-ství. To se vysvětluje velkou přitažlivostí středního školství odborného, jež se bouřli-vě buduje a zahrnuje větší část absolventů základních škol. Avšak i ono má velké per-spektivy dalšího vývoje. Pro úplnou reali-saci těchto perspektiv je nezbytné opravit sít' tohoto školství, je nutná plánovitá oprava chyb v této síti, jež vznikly živelným otví-ráním středních škol v období ihned po válce a zděděných z doby mezi oběma vál-kami. Je též nezbytné další zlepšení vý-sledků práce tohoto školství: zabrzdití před-časný odchod žáků ze školy, jenž je stále ještě příliš velký, snížení propadání (13% ve školním roce 1950/51 a 14% r. 1951/52), zvýšiti počet absolventů (89,1% r. 1950/52). Nynější stav školství asi 190 000 žáků a 55 000 ročního náboru do VIII. třídy je třeba

udržeti, úroveň didakticko-výchovné práce ve škole povznést a tím plně zajistit splnění plánu v úseku přípravy kandidátů pro vysoké školy, jež je hlavním úkolem tohoto druhu škol.

5.

Současné s výše uvedenými pracemi na přestavbě školství se pracovalo na nových učebních osnovách škol. V této práci se projevil boj o pravou socialistickou tvářnost naší školy. Tato práce stejně jako práce organizační probíhala v úporném boji s dědictvím po období mezi válkami, se všemi ideologickými pozůstatky buržoasní pedagogiky.

První rozhodná bitva o nový obsah vyučování byla svedena na Osvětovém sjezdu v Lodži r. 1945. Střetly se na něm dvě koncepty: ministerstvo osvěty představovalo koncept jednotných učebních osnov opřených o vědecké základy, jež byla výrazem společenských změn, k nimž v té době v Polsku došlo, a koncepte ZNP — učitelského svazu, který žádal, aby osnovy přihlížely k „zvláštnostem různého prostředí a společenských skupin při výběru věcného materiálu. Při tom bylo žádáno o různé varianty učebních osnov (učební osnovy), vypracované na zásadách rovnocennosti“.

Zvítězila zásada o nezbytnosti zavedení učebních osnov jednotných, opřených o vědecké základy. Toto vítězství rozhodlo o další práci na učebních osnovách.

Ale tyto osnovy, přes to, že přihlížely k výsledkům současné vědy i vědy o Polsku a současném světě, nebyly zcela bez chyb. Tyto chyby byly důkladněji rozebrány v boji proti nacionalismu a oportunismu, vedeném za řízení strany po zářijovém plenu ÚV PSSD r. 1948. Rozbor tehdy závazných učebních osnov ukázal, že jsou zatíženy nacionalistickými názory, že holdují gomulkovským koncepcím „polské cesty k socialismu“, že zastírají prvky internacionalismu ve výchovném obsahu a naopak rozhodně propagují škodlivý kosmopolitní mýtus o tom, že Západ je kulturně starší a vyšší, že snižují úlohu a dějinný význam Sovětského svazu, jeho kulturního úspěchu a politické důležitosti. V tehdejších učebních osnovách nebyl ukázán jasný obraz třídního boje, v jehož ohni sílil polský lidový stát. Tento výčet ukazuje chyby typické pro gomulkovštinu a spychalštinu, i kořeny těchto chyb.

Nová koncepte učebních osnov, jež byla vypracována v letech 1948/49, opírala se o směrnice obsažené v referátě presidenta Boleslava Bieruta o ideologických základech PSSD, předneseném na Slučovacím sjezdu, a v ideové deklaraci PSSD.

„Zvýšení ideologické úrovně našeho školství a proniknutí tohoto školství idejemi

marxismu-leninismu“ — tak byly formulovány tyto směrnice v ideové deklaraci.

Shodně s těmito směrnicemi byly vypracovány ideové a výchovné zásady učebních osnov. Stanovily, že základnou světového názoru, výchovnou a metodologickou základnou učebních osnov je marxismus-leninismus, že obsah vyučování má umožnit, aby se mládeži ukázaly základy materialistického pohledu na svět a vytvořilo v ní přesvědčení o převaze socialistického společenského a hospodářského řádu nad řádem kapitalistickým; že obsah vyučování má ukázat zvířecí tvář imperialismu, jeho zápornou a destruktivní úlohu v každé oblasti života; že učivo osnov musí být naplněno výchovnými prvky směřujícími k rozvíjení vlastnictví a internacionalismu u žáka, socialistického poměru k lidem, k práci a společnému vlastnictví; že tematika osnov musí dát úplné informace o Sovětském svazu, zvláště o jeho úspěších v oblasti vědy, techniky, kultury a umění; že osnovy musí ukázat nynější postavení Polska v táboře míru a socialismu a perspektivu jeho dalšího rozvoje k socialismu.

Učební osnovy vypracované na těchto zásadách vytvářejí nový charakter naší školy.

V popředí úloh, jež nové učební osnovy určují učitelstvu, stojí vytváření vědeckého světového názoru, opřeného o základ současných výsledků dialektického a historického materialismu, a vypěstování socialistické morálky, lidového vlastnictví a internacionalismu, socialistického poměru k společnému vlastnictví a k práci, socialistického humanismu, uvědomělé kázně a umění kolektivního soužití.

Učitelstvo našich škol se zvláštní péčí vyvinuje úsilí, aby vychovávalo z žáků aktivní občany, vědomé si svých povinností vůči lidové vlasti, oddané práci k jejímu posílení, bdělé vůči třídnímu nepříteli a odhodlané k nejvyšší oběti při její obraně, hrdé na její úspěchy v budování základů socialismu, milující rodnou zemi a mateřský jazyk, kteří znají pokrokové národní tradice a ctí národní hrdiny boje o společenské a národní osvobození. Naše škola rozvíjí lásku k revolučním a pokrokovým tradicím dělnické třídy celého světa, k postavám velkých revolucionářů a pokrokových pracovníků na poli vědy a umění, rozvíjí cit solidarity s táborem pokroku a socialismu, bojujícím pod vedením SSSR o mír a svobodu.

Tento didakticko-výchovný program směřuje k výchově člověka majícího takové vlastnosti charakteru, jako jsou pevná vůle, statečnost a tvůrčí iniciativa, pracovitost, vytrvalost, zdatnost v přemáhání obtíží, samostatnost a svědomitost, kázeň a cit odpovědnosti, nezištnost a obětavost pro společné zájmy, láska k pravdě a občanská sta-

tečnost, soudružská solidárnost, smysl pro krásné, návyky hygienické životosprávy.

Rozhodný význam pro vytvoření výchovného ideálu naší školy měla velká historická řeč presidenta Boleslava Bieruta na III. sjezdu ZNP (Svazu učitelstva polského). „Chceme vychovávat nové pokolení vzdělaných, všestranně rozvinutých a společensky aktivních občanů nového Polska, kteří v sobě spojí horoucí lásku k rodné zemi a touhu rozmnožit její tvůrčí vymoženosti s hlubokým pocitem mezinárodního spojení a bratrství s tvůrčím usilováním socialistických národů, se všemi silami na světě, jež bojují o pokrok a mír.“

„Vykonaávajíce své čestné povolání učitelů a vychovatelů mládeže, předávající jí celé kulturní bohatství a vrcholné úspěchy vědy, nesmíte zapomínat, že na vás leží odpovědnost za vlastenectví mladého pokolení. Jste povinni pěstovat a prohlubovat v ní nejvřelejší lásku k lidovému Polsku, ušlechtilou národní hrdost na jeho bohatství a úspěchy, plamenný zápal do práce a hotovost k boji na obranu míru a pokroku k prospěchu národa i všeho lidstva.“

Musíme pamatovat, že „dorůstající pokolení bude vytvářet život nové socialistické společnosti“.

Tomu požadavku musí odpovídat souhrn poznání dřívější mládeže, musí mu odpovídat i mravní výchova, kterou si mládež odnese ze školy. Určuje to velikost úkolů, stanovených našimi osnovami.

Nové učební osnovy jsou velkým úspěchem našeho školství, ačkoliv nikterak nejsou dokonalé. Kritika odhalila jejich chyby: jsou přeplněné učivem, málo spojeny s praktickým životem, nestejněměrně přecházejí od prostých problémů k složitějším.

Velká revize zásad společenských a historických věd, započatá rozhodným vystoupením Josefa Stalina v diskusi o problémech marxismu v jazykovědě, způsobila také nutnost revize mnoha našich osnov a v důsledcích jejich částečné přepracování, zvláště v oblasti jazyka polského, ruského a historie. Čeká nás ještě další práce na revisi osnov přírodních věd podle výsledků velké pavlovské diskuse a podle výsledků mičurinství. Velká práce nás čeká v tom, abychom do obsahu vyučování vložili ty pravdy, jejichž souhrn stanoví ústava Polské lidové republiky.

Všechny tyto změny již provedené nebo čekající na provedení jsou postupnými etapami zdokonalování nynějších osnov, které se ve svých předpokladech a ve výběru zásadního učiva jeví jako správné.

6.

Náš výchovný ideál může být uskutečněn jen ve škole s vysokou úrovní vyučování a čistou výchovnou atmosférou. Takovou ško-

lu nám může dát jen harmonická součinnost výsoce kvalifikovaného a ideového učitelstva, pracovitě a ideově mládeže a rodičovského kolektivu, oddaného věci socialistické výchovy mládeže.

Učitelstvo lidového Polska se s velkým zápalem pustilo do výstavby školství, i když nechápalo hned plně svoje úkoly politické. Pochopení těchto úkolů se učitelstvo blížilo a blíží v průběhu boje o novou ideovou tvářnost naší školy, o uskutečnění našeho výchovného ideálu, o lepší výsledky vyučování. Přibližuje se pochopení těchto úkolů svým ideologickým sebevzděláním a účastí na politické a veřejné práci.

Prameny veliké změny, k níž došlo v učitelstských kádrech, vystihl ve své řeči na III. sjezdu ZNP s. Edward Ochab těmito slovy:

„Měli jsme právo mítí důvěru k učitelstvu proto, že jsme viděli, jak ohnivě se v učitelském prostředí diskutuje o velkých veřejných a politických problémech, před něž nás postavily dějiny, jak pozorně učitelstvo sleduje změny, k nimž dochází v naší společnosti, jak bděle poslouchá a uvažuje o tom, co říkají naše dělnické a rolnické masy, jak hledá cestu k lepší budoucnosti.“

Věřili jsme pevně ve velikost naší věci, pravdu a sílu našeho programu a naší práce, a proto jsme měli právo věřit, že získáme pro tento program každého čestného člověka v Polsku, a zvláště že získáme pro naši velkou věc polské učitelstvo, přední oddíl naší pracující inteligence.

Vývoj potvrdil, že i v tomto případě strana správně ocenila tehdejší stav a perspektivy budoucnosti. Polské učitelstvo neklamalo důvěru strany.“

Poslední tři roky byly obdobím usilovné ideologické práce mezi učitelstvem, obdobím jeho ideologického dozrávání. Ve školním roce 1950/51 ideologické sebevzdělání, zakončené státní zkouškou, kterou vykonalo přes 84% učitelů středních škol, zahrnuje všechno naše učitelstvo lyceálních škol. Roku 1951/52 ideologické školení zahrnuje 103 000 učitelů. Díky důkladnému poznání zásad marxismu-leninismu krystalisuje se ideová podoba učitelstva. Projevuje se to ve zlepšení didakticko-výchovné práce učitelstva ve škole i v jeho účasti ve veřejné práci, zvláště v spolkových a politických masových akcích na vesnici.

Aby se urychlil a prohloubil tento proces ideologického dozrávání našeho učitelstva a zároveň aby se mu pomohlo v uskutečnění výchovných úloh, vytvořili jsme soustavu zdokonalování školských kádřů s ústředním střediskem a krajskými středisky zdokonalování kádřů v čele. Základní buňkou tohoto systému je meziškolní kolektiv řízený okresním instruktorem, činným učitelem, který vyniká svou ideovostí a pedagogickou zkušeností. Síť okresních středisek zdokonalo-

vání kádrů měla r. 1951/52 ve 141 okresích zvláštního stálého instruktora, ve více než 200 okresích pověřeného instruktora. Celkem využívalo pomoci středisek v minulém roce asi 90 000 učitelů.

Velká výchovná práce ZNP i školské správy, aparátu školní administrativy a zdokonalování učitelstva, jakož i přibývání nových učitelů, vychovaných v školách lidového Polska, to vše základně změnilo ideovou tvářnost našeho učitelstva. Stalo se všeobecně uznaným předním oddílem naší pracující inteligence, požívajícím úcty veškeré veřejnosti.

7.

Velké zásluhy o přestavbu výchovné práce naší školy tím, že naplňuje práci a život školní mládeže prvky vlastenecké výchovy, má Svaz polské mládeže a jím vedená pionýrská (harcerska) organizace. Práce Svazu polské mládeže (ZMP) ve škole — zvláště od usnesení hlavního výboru ZMP ve věci zlepšení práce školní organizace (v listopadu 1951) — je zaměřena na zlepšení výsledků vyučování a výchovy, na upevnění autority školy a učitele. Společné úsilí učitele i organizace mládeže značně posílilo výchovné působení školy, posílilo účinnost jejích výchovných snah, přispělo k tomu, že se v mnoha školách vytvořila čistá výchovná atmosféra. Školní práce se ukazuje jako hlavní vlastenecká povinnost mládeže, jako její příspěvek k uskutečnění šestiletého plánu, a to spojuje žáka prací s úsilím všeho lidu a dává jí hluboký výchovný smysl. Svaz polské mládeže (ZMP) pěstuje bdělost vůči případům vníkaní třídního nepřítele na území školy a vede nekompromisní boj proti propagátorům amerického způsobu života.

Svaz polské mládeže (ZMP) je masovou výchovnou organizací, sdružující ve školství 395 000 členů svazu a 2 230 000 pionýrů, a těší se po zásluze autoritě u veřejnosti.

8.

Vážnou etapou v rozvoji naší školy bylo převzetí správy našeho osvětového aparátu lidskoprávními organizacemi státní moci. Místo úřadu izolovaného od ostatní státní práce ve svém okruhu stal se náš osvětový aparát jednou z ústředních buněk moci odpovědné za celkovou státní práci v daném okruhu. Věci osvěty, problémy výchovy se staly každodenní starostí předsednictev obecních, městských, okresních a krajských národních rad, dostaly se na forum plenárních zasedání rad, vyšly z úzkého kruhu odborníků, staly se věcí celku.

Za poslední čtyři roky se také rodičovské výbory ve školách úplně přeorganizovaly. Byli z nich odstraněni představitelé měšťáctví, kulaků a kleru, kteří si pod-

porami činili učitelstvo hmotně na sobě závislým a spojovali je ideologicky s třídami nepřátelskými lidovému Polsku. Práce v rodičovských výborech se chopili dělníci, rolníci a pracující inteligence, členové politického a spolkového aktivu ve školním středisku, kterým záleží na výchově mládeže pro lidový stát. Rodičovské výbory se staly orgánem komise školství a kultury národních rad.

Do výchovné práce se zapojily školní patronátní výbory, zřizované v továrnách, na státních statcích a v jiných závodech, aby pomáhaly školám ve výchově mládeže, aby posílily styk mládeže s dělnickou třídou.

Tyto změny v obsahu vyučování a výchovy na školách, vývoj ideové podoby učitelstva, aktivisace mládeže ve výchovné a didaktické práci školy, soustředění pozornosti veřejnosti na věci školy a výchovy jsou prvky uskutečňující zásadní přestavbu naší výchovné soustavy, jež mění skutečnou úlohu a veřejný význam školy.

Díky jim naše škola zlepšila jakost své práce: snížilo se propadání ve školství základním ze 14,2% roku 1947/48 na 7,5% roku 1950/51, ve školství středním z 18% na 13% roku 1950/51; zmenšil se počet žáků vystupujících ze školy před dokončením poslední třídy, na př. ze IV. třídy z 17,5% roku 1948 na 8,4%, tedy více než o polovinu, a ze VI. třídy z 29% roku 1948 na 17,2% roku 1951. Úroveň přípravy absolventů tříd VII. a XI. je každý rok hodnocena jak školstvím středním, tak i školstvím vysokým, a ukazuje se, že je stále lepší.

Naše škola se stala jedním z nejdůležitějších činitelů kulturní revoluce, jež přeorala život našeho národa.

Velký rozvoj našeho školství byl možný proto, že lidové masy Polska v čele s dělnickou stranou vzaly vládu do svých rukou, budující základy nového, vyššího společenského řádu, a proto, že lidová vláda, strana a osobně prezident Boleslav Bierut se podrobně starají o celkový rozvoj školství a kultury, vycházejíce z klasické zásady marxismu-leninismu, že socialismus je možno vybudovat jedině tehdy, jestliže s budováním jeho ekonomických základů bude spojeno tvoření nového vědomí, nové vyšší kultury pracujících mas a všeho národa.

Náš stát vykonává prostřednictvím školy na úseku kultury tu velikou úlohu, jež v ústavě Polské lidové republiky je vyjádřena jako omezování, vytlačování a likvidace společenských tříd žijících z vykořisťování. Didakticko-výchovnou prací školy vytrhává pozůstatky ideologických kořenů vlády buržoasie, školami uskutečňuje právo na vzdělání a péči o výchovu mládeže.

Náš stát prostřednictvím školy uskutečňuje úlohu „prohloubení vlasteneckých citů.

jednoty a semknutí polského národa v boji o další zlepšení společenských vztahů, o úplné odstranění vykořisťování člověka člověkem, o uskutečnění velkých idejí socialismu.“

„Polská lidová republika touží po tom, aby byla silná uvědoměním mas“ — řekl prezident Boleslav Bierut v referátě na VIII. plenu ústředního výboru Polské sjednocené

strany dělnické (PZPR). Tuto úlohu má vykonat z velké části naše učitelstvo a školní mládež a skutečně tuto úlohu vykonávají.

Dosavadní hmotné i ideologické školní výsledky budou základem co nejlepšího uskutečnění ústavního práva našich občanů na vzdělání, na podíl na kulturní bohatství a na tvůrčí účast v rozvoji národní kultury.

Přeložil Jan Doležal, VÚP, Praha.

KRONIKA

Školský zákon.

Národní shromáždění republiky Československé schválilo dne 24. dubna 1953 školský zákon, který pomůže vybudovat naši školu v naprostém souladu s potřebami socialistické výstavby, přiblíží nás směle sovětské perspektivě dát v budoucnu všem úplné všeobecné vzdělání, umožní vybudovat naši školu hluboce politicky a zlepšit prospěch žactva našich škol.

Nová školská soustava vyžaduje nezbytně nový obsah učebních plánů, osnov a učebnic. Zcela nově se ve školském zákoně současně řeší vzdělání učitelů, neboť nová školská soustava bude klást zvýšené požadavky na jeho úroveň.

Zákon obsahuje také rámcové ustanovení o tom, jak bude nový školský zákon uveden v život.

Úkoly vyplývající z nového školského zákona a z usnesení strany a vlády o přechodných opatřeních a o definitivním zavedení nového školského systému jsou velké, jak prohlásil v parlamentě ministr školství a osvěty Ernest Sýkora a jak si všichni učitelé i pedagogičtí pracovníci uvědomují, ale současně neobyčejně čestné. Soudruh Stalin říká, že mládež je naše budoucnost, naše naděje. Nemůže být vznešenějšího, nádhernějšího úkolu, než mít možnost pečlivě pěstovat, rozvíjet, formovat nositele této naší naděje, naší budoucnosti. A nebude dnes jistě učitele, který miluje svou vlast, daleko hledí do budoucnosti, aby neměl pevně odhodlání vychovat mládež, která vstoupí do života plna energie, optimismu, mládež vzdělanou, nebojící se nijakých překážek, hluboce milující svou rodnou komunistickou stranu, svou lidově demokratickou republiku, velký Sovětský svaz.

Pro informaci a pro budoucí potřebu svých čtenářů otiskujeme plné znění školského zákona a důvodové zprávy:

„Z á k o n

ze dne 24. dubna 1953

o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon).

Národní shromáždění republiky Československé usneslo se na tomto zákoně:

§ 1. Úvodní ustanovení.

(1) Pro socialistickou společnost, kterou budujeme, musí naše škola vychovávat všestranně rozvinuté a dokonale připravené nové socialistické občany — dělníky, rolníky a inteligenci.

(2) Toto poslání může splnit jen škola spjatá s velkými úkoly socialistického budování a s politickým, hospodářsko-technickým a kulturním rozvojem vlasti a s její obranou.

(3) Velkému poslání socialistické školy musí odpovídat taková příprava a vzdělání učitelů, hlavních to činitelů ve školní výchově mládeže, které zajistí vysokou ideovou i odbornou úroveň jejich pedagogické práce.

Část první.

Školská soustava.

§ 2. Mateřská škola.

(1) Mateřská škola poskytuje dětem ve věku od tří let předškolní výchovnou péči a zdravotní a sociální ochranu. Mateřské školy jsou určeny především pro děti zaměstnaných rodičů.

(2) Docházka do mateřské školy je povinná.

Školy všeobecně vzdělávací.

§ 3. Základní všeobecné vzdělání.

(1) Základní všeobecné vzdělání je povinné a bezplatné.

(2) Poskytuje je osmiletá střední škola nebo prvních osm postupných ročníků jedenáctileté střední školy.

(3) Povinnost chodit do školy trvá osm let a začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dovrší šestý rok věku.

§ 4. Typy všeobecně vzdělávacích škol.

(1) Osmiletá střední škola poskytuje základní všeobecné vzdělání a připravuje pro povolání, odbornou školu nebo pro vyšší všeobecné vzdělání.